

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН СВІТОВОГО ПОПИТУ НА ЗОЛОТО

П. О. Подлепіна,
доцент

Н. О. Писемська,
магістрант

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
polushka-pole@mail.ru

У статті проаналізовано структурні зміни та динаміку світового попиту на золото у сучасних умовах функціонування світової економіки та світової валютно-фінансової системи. Актуалізується роль золота як чинника стабілізації в умовах розгортання глобальних криз та нестабільності основних світових валют. Відповідно до методології WGC, попит на золото розподіляється на такі категорії: ювелірний, промисловий, інвестиційний попит та попит з боку центральних банків з формування золотовалютних резервів. Проаналізовано долю кожного з вказаних секторів та сучасна динаміка. Ювелірна промисловість та її потреби становлять близько 60 % загального попиту на золото. Інвестування в золото (фізичне або в ETF) залишається трендом ринку з деякими флуктуаціями. Центральні банки та міжнародні організації визнають наявність офіційних золотих запасів як конкурентну перевагу. Розглянуто особливості географії попиту на золото та зміни об'ємів споживання золота в країнах-лідерах.

Ключові слова: попит на золото, інвестиції, ювелірна промисловість, закупівлі центральними банками, офіційні золоті запаси.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИЗМЕНЕНИЙ МИРОВОГО СПРОСА НА ЗОЛОТО

В статье проанализированы структурные изменения и динамика мирового спроса на золото в современных условиях функционирования мировой экономики и мировой валютно-финансовой системы. Актуализируется роль золота как фактора стабилизации в условиях развертывания глобальных кризисов и нестабильности основных мировых валют. Согласно методологии WGC, спрос на золото подразделяется на следующие категории: ювелирный, промышленный, инвестиционный спрос и спрос со стороны центральных банков по формированию золотовалютных резервов. Проанализированы доля каждого из указанных секторов и современная динамика. Ювелирная промышленность и ее потребности составляют около 60 % общего спроса на золото. Инвестирование в золото (физическое или в ETF) остается трендом рынка с некоторыми флуктуациями. Центральные банки и международные организации признают наличие официальных золотых запасов как конкурентное преимущество. Рассмотрены особенности географии спроса на золото и изменений объемов потребления золота в странах-лидерах.

Ключевые слова: спрос на золото, инвестиции, ювелирная промышленность, закупки центральными банками, официальные золотые запасы

CURRENT TRENDS IN THE GLOBAL GOLD DEMAND

The structural changes and the dynamics of global gold demand in the current conditions of the global economy and the global financial system are analyzed in the article. The role of gold as a stabilizing factor in the conditions of the global crises development and instability of the world's major currencies is emphasized. According to the WGC methodology gold demand is divided into the following categories: jewelry, industrial, investment demand and central banks purchases to build their official gold holdings. The share of each of these sectors and modern dynamics are analyzed. Jewelry industry and its needs are about 60 % of the total gold demand. The gold investments (physical or ETF) is the trend of the market with some fluctuations. Central banks and international organizations acknowledge the existence of official gold reserves as a competitive advantage. The features of the geography of gold demand and changes in the volume of gold consumption in the leading countries are identified.

Key words: gold demand, investments, jewelry industry, central banks purchases, official gold holdings.

Постановка проблеми. Золото, завдяки своїм властивостям, протягом тривалого історичного періоду активно брало участь в економічному, політичному, соціальному і культурному житті населення. Економісти єдині в тому, що за багатолітній період існування людства золото використовувалося як універсальний засіб платежу, що здобув народну довіру та визнання всім цивілізованим світом.

Незважаючи на те, що «де-юре» центральна роль золота в світовій економіці знизилась після відмови від Золотого стандарту в 1970-х роках, «де-факто» воно залишається затребуваним джерелом інвестицій та формою заощаджень, значна частина резервів в центральних банках формується за рахунок золота, а ціна на цей дорогоцінний метал слугує індикатором змін у сприйнятті ризиків різної природи походження.

Таким чином, можна говорити про існування так званого «парадоксу золота»: з одного боку, демонетизація золота, що означає втрату благородним металом функцій грошей, і як наслідок, можливості використовувати його в якості прямого засобу розрахунків та платежів, з іншого — стрімке збільшення попиту на нього, зростання ціни та диверсифікація сфер використання.

Окрім того, глобальна фінансово-економічна криза є доказом недосконалості існуючої світової валютно-фінансової системи. Нестабільність валютної системи сприяє перерозподілу кризових явищ з одних національних економік в інші. Непослідовність та непоміркованість валютних політик, конкурентні девальвації валют викликають фінансові дисбаланси та послаблюють світові резервні валюти. Все це викликає необхідність рефор-

мування архітектури валютно-монетарної системи та пошуку чинників стабілізації, в якості яких деякі вчені розглядають саме золото та часткове повернення йому монетарних функцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз ролі золота у формуванні та функціонуванні світової економіки було й залишається активно дискусійним питанням та викликає неабияку наукову зацікавленість. Серед зарубіжних та вітчизняних авторів особливої уваги заслуговують праці: А. Сміта, К. Маркса, П. Бернстайна, Н. Демпстера, В. Мельника, С. Варфоломеєва, А. Святненкова, Н. Вернера, С. Борисова, В. Височанського, Т. Ковальчука, Л. Рябініна, О. Шарова, А. Гальчинського, Ю. Козака, Л. Красавіної, О. Мозгового, О. Плотнікова, О. Рогача, Н. Непрядкіної, В. Шевчука та ін. Але незважаючи на достатню кількість наукових доробок з обраної тематики, зростаюча роль золота в умовах нестабільності світової фінансової системи, інтегративна природа ринку золота обумовлюють необхідність поглиблення аналізу його сутності з виявленням сучасних характерних особливостей, факторів та динаміки змін попиту на золото та його функцій в сучасних умовах функціонування економічної систем.

Метою статті є наукове узагальнення підходів до визначення категорії «золота» та його властивостей та виявлення сучасних тенденцій змін світового попиту на золото.

Виклад основного матеріалу. Роль золота в кризових умовах актуалізується. Золото не амортизується, воно менш сприйнятливим до політичних криз і не потрапляє під фінансові мораторії за міжнародним законодавством. Серед інших сировинних ресурсів золото є лідером за ліквідністю та тезавраційною привабливістю. Завдяки своїй неборговій природі, відсутності щодо нього фінансового зобов'язання, ризику втрати через неплатоспроможність іншої сторони та традиційному визнанню золота як символу багатства воно виступає надійним засобом забезпечення капіталу від фінансових потрясінь [8, с. 5]. Як наслідок вищевказаного, в світовій економіці на

цей дорогоцінний метал існує стрімко зростаючий попит.

На сучасному етапі диверсифікація використання золота частково зумовлена, з одного боку, впливом соціально-економічних факторів (еволюція капіталізму як суспільного ладу, змінами в структурі суспільства, в ролі держави, у соціальній психології). А з іншого боку, розвитком продуктивних сил — способів виробництва, інновацій, техніки, нових видів продукції. Ці чинники тісно переплітаються та породжують нові сфери застосування, нові форми економічного буття золота на сучасному — «кризовому» етапі розвитку економіки [6, с. 152]. Так, зростання ювелірного застосування золота частково відображає розвиток продуктивних сил і закономірні зрушення в структурі споживання цього металу [3].

Виходячи з вищевказаного, золото має двоїстий характер: з одного боку, воно є сировиною для виготовлення промислової продукції, а з другого — єдиним офіційно визнаним фінансовим активом, який характеризується такими якостями, як наявність споживчої вартості та неборгова природа. Такі властивості золота і обумовлюють векторність попиту на нього.

Важливим інституційним елементом світового ринку золота, який здійснює постійний моніторинг попиту та пропозиції золота в світі, впливає на формування його кон'юнктури є Всесвітня рада з золота (World Gold Council, WGC). Це — комерційна організація, діяльність якої направлена на створення особливих умов для золота з метою стимулювання і підтримки попиту на нього, стабілізація його ринкових позицій в світі. WGC представляє інтереси провідних золотодобувних компаній світу, сумарний оборот яких складає 60 % від щорічного світового виробництва золота. Найвідоміші серед них є: AngloGold Ltd. (США), Barrick Gold Corporation (Канада), Newmont Corporation (США). WGC здійснює свою діяльність в ключових центрах з великим попитом на золото: у Північній та Південній Америці, на Далекому та Близькому Сході, Індії. WGC є провідним джерелом незалежних досліджень і знань з міжнародного ринку золота і ролі золота в соціальних і економічних сферах суспільства [9].

Відповідно до методології WGC, попит на золото розподіляється на такі категорії (рис. 1).

Ринок золота більше 10 років залишається в стійкому висхідному тренді. Треба зазначити, за 2010–2012 роки світовий попит на золото залишався достатньо стабільним (рис. 2).

Однак в 2013 році спостерігається його зниження до 3756,1 тонн (на 15 % порівняно з попереднім періодом) в першу чергу за рахунок зниження інвестиційного попиту в 2 рази і закупівель до-

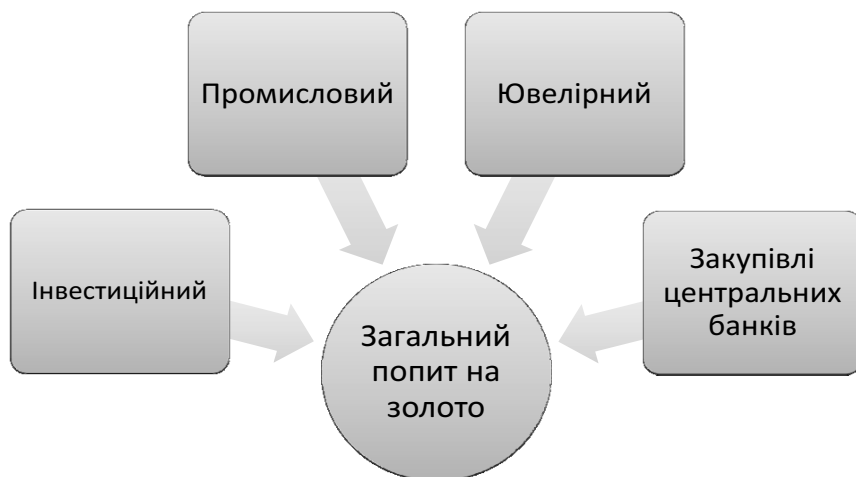

Рис. 1. Структура світового попиту на золото
Складено автором за матеріалами: [9]

рогоцінного металу центральними банками на третину. Центральні банки четвертий рік поспіль залишаються нетто-покупцями золота. У 2013 році регулятори знизили закупівлю золота на 32 % до 368,6 тонни на 16,7 млрд дол. Інвестиційний попит у світі знизився в 2013 році в результаті чистого відтоку з ETF фондів, який склав 880,8 тонни золота (табл. 1).

Відповідно до Звіту WGC, в третьому кварталі 2014 року світовий попит на золото скоротився майже до п'ятирічного мінімуму. Згідно з даними організації, загальний попит на золото впав на 2 % до 929 тонн в III кварталі, що є найнижчим показником з IV кварталу 2009 року. У грошовому вираженні споживання скоротилося на 6 %, до 38,3 млрд дол.

Середня ціна знизилася на 3 %, до 1281,9 дол. за унцію. Основним компонентом попиту, незважаючи на 4 %-й спад закупівель, залишаються ювелірні прикраси. У III кварталі 2014 року їх споживання склало 534,2 тонни [4].

Ювелірна промисловість є історично першою і найбільш ємкою сферою застосування продукції золотодобування: на неї доводиться до 60 % світового попиту. Динаміка змін ювелірного попиту за 2007–2013 роки представлена на рис. 3.

Попит на ювелірну продукцію, з одного боку, сильно диференційований (що пояснюється культурними і соціальними особливостями), а з іншого – підкоряється низці загальних принципів, що стосуються відношення до золота і потреби в ньому. Таким чином, попит на ювелірну продукцію схильний до сезонних коливань [2].

На промисловість (в основному електротехніку і медицину) доводиться близько 12 % світового попиту на золото. Промисловий попит на золото у III кварталі 2014 року склав 97,9 тонн, що нижче за показник III кварталу 2013 року. Ця розбіжність була більш очевидною у сегменті електроніки, де попит скоротився на 5 %. Коливання попиту на золото в цьому секторі пояснюється заміною цього металу на більше дешевий в деяких галузях промисловості. Так, наприклад, використання альтернативних матеріалів (у першу чергу міді, покритої паладієм) у виробництві дротів (кобальту, хрому та кераміки), у стоматології впливає на об'єм споживання золота.

Попит на золото росте під час політичної і економічної нестабільності, при очікуванні криз. У такі періоди золото різко переважає за прибутковістю інші активи і слугує засобом захисту інвес-

тицій (золото розглядається як «сховище» від негативних економічних умов). Золото широко застосовується для диверсифікації інвестиційних портфелів унаслідок низької або негативної кореляції його ціни по відношенню до цін акцій [5, с. 463]. Виділяють два способи інвестування в золото: 1) в фізичне золото (злитки та монети тощо); 2) в цінні папери золотодобувних компаній або інвестиції в золоті фонди (ETF).

Важливо відзначити, що на сучасному етапі центральними банками та міжнародними організаціями визнається, що наявність золота у портфелі тієї чи іншої країни безперечно додає їй конкурентних переваг, особливо під час кризових явищ в еконо-

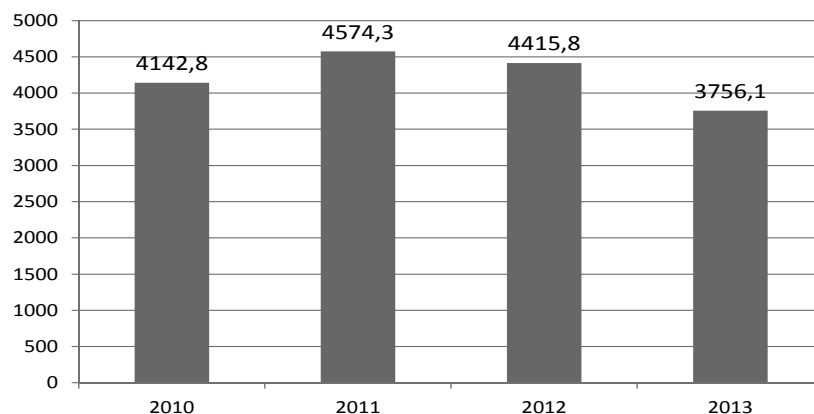

Рис. 2. Динаміка світового попиту на золото за 2010–2013 рр. (тонни). Складено автором за матеріалами: [10; 11; 12; 13]

Таблиця 1

Структурні зміни світового попиту на золото (2010–2013 рр.)

	тонни				млн дол. США			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Ювелірний	2016,8	1973,9	1896,1	2209,5	79399	99734	101745	100248
Промисловий	465,6	452,7	407,5	404,8	18331	22875	21864	18365
Інвестиційний:	1583,1	1689,7	1568,1	773,3	62327	85373	84144	35085
– злитки та монети	1200,9	1504,6	1289,0	1654,1	47280	76023	69169	75049
– ETF фонди та ін.	382,2	185,1	279,1	-880,8	15047	9350	14975	-39964
Закупівлі центральними банками	77,3	457,9	544,1	368,6	3044	23136	29193	16724
Загальний попит	4142,8	4574,3	4415,8	3756,1	163100	231117	236946	170422

Складено автором за матеріалами: [10; 11; 12; 13]

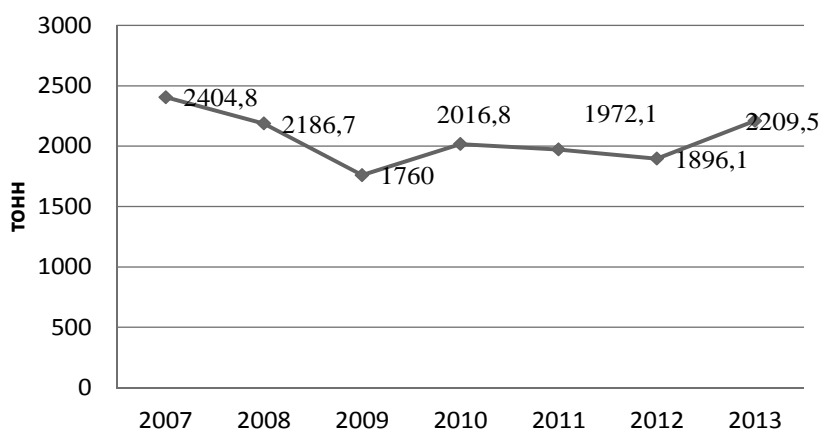

Рис. 3. Динаміка ювелірного попиту (2007–2013 рр.) Складено автором за матеріалами: [9; 10; 11; 12; 13]

міці. Офіційні золоті резерви центральних банків в багатьох країнах використовуються для стабілізації і підтримки національної валюти як усередині країни, так і на міжнародних ринках. Згідно з даними Всесвітньої ради з золота, 1/5 світових запасів дорогоцінного металу знаходиться як міжнародний резерв у володінні центральних банків, в Міжнародному валютному фонді і в Міжнародному Банку реконструкції і розвитку (табл. 2) [7, с. 149].

Таблиця 2

Рейтинг країн за розмірами офіційних золотих запасів (2013 р.)

№	Країна	2013 рік (тонни)	% від обсягу золотовалютних резервів
1	США	8133,5	70
2	Німеччина	3387,1	66
3	МВФ	2814,0	—
4	Італія	2451,8	65
5	Франція	2435,4	65
6	Китай	1054,1	1
7	Швейцарія	1040,1	8
8	Росія	1035,2	8
9	Японія	765,2	2
10	Нідерланди	612,5	51

Складено автором за матеріалами: [13]

Ці запаси, головним чином, знаходяться у володінні центральних банків Європи і Північної Америки, і були придбані переважно в часи Золотого стандарту.

З географічної точки зору, історично значна частина золота споживається азіатськими країнами. Відповідно, у зв'язку із зростанням добробуту населення цих країн золото залишатиметься важливою

категорією їх споживання на світовому ринку. В цілому ж країни-споживачі прийнято розділяти на дві групи. Перша — технічно розвинені країни (Японія, Німеччина, США), що використовують золото в основному в промислових цілях. Друга група — країни, більша частка споживання яких представлена ювелірною промисловістю (Італія, Португалія, Китай, Індія, Індонезія, Малайзія, ОАЕ, Єгипет, Ізраїль, Кувейт) [2].

Так, у 2013 році лідером зі споживання золота був Китай. Китайський попит на золото виріс на 32 % у річному вираженні, до 1 189,8 тонн, що в п'ять разів більше, ніж було 10 років тому. За цим показником Китай обігнав Індію, яка в 2013 році наростила споживання золота на 5 %, до 987,2 тонни (зростання споживання в країні стримували обмеження на імпорт золота, які вводилися з початку 2013 р., і як наслідок — зростання ціни на дорогоцінний метал в країні). Незважаючи на позитивні прогнози, у III кварталі 2014 року Китай скоротив закупівлю золота на 37 %. Це дозволило Індії повернути собі світове лідерство в його споживанні. Але, за словами експертів, незважаючи на незначні коливання об'ємів споживання золота вказаними країнами, вони залишаються надійними джерелами попиту.

Таким чином, підсумовуючи вищевказане, можна стверджувати, що на сучасному етапі розвитку світової економіки в умовах глобальних викликів її розвитку, актуальність золота як непорушної «цінності» та фактору стабільності зростає. Беручи до уваги тренди споживання золота в країнах-лідерах, прогнозні показники світового попиту на цей дорогоцінний метал будуть мати позитивну динаміку.

Література

1. Кузнецов С. Роль золотих запасів як складової золотовалютних резервів у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки / С. Кузнецов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2006. — Вип. 85. — С. 30 — 32.
2. Мировой рынок золота. — Институт финансовых исследований [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ifs.ru/upload/gold-staj.pdf>
3. Роль золота на современном этапе развития экономики [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.rusarticles.com/banki-i-kredity-statya/rol-zolota-na-sovremennom-etape-razvitiya-ekonomiki-357249.html>
4. Світовий попит на золото впав до історичного мінімуму. — інформаційний портал РБК Україна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rbcua.com/rus/mirovoy-spros-na-zoloto-upal-do-minimuma-5-let-v-tretem-13112014120900>
5. Трегубов В. Инвестиции в золото как защитная стратегия в условиях кризиса: роль финансовых посредников / В. Трегубов // Экономическая политика — 2010. — № 2. — С. 40 — 44.
6. Філіповський О. В. Золото за умов сучасної економічної кризи / О. В. Філіповський // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28 — 29 травня 2012 року, Львів) / редкол.; відп. секретар З. С. Скринник. — Львів, 2012. — С. 461 — 474.
7. Чайкина Е. В. Особенности функционирования мирового рынка золота в условиях финансового кризиса / Е. В. Чайкина // Вісник СевНТУ. — 2013. — Вип. 138. — Сер.: Економіка і фінанси. — С. 149 — 158.
8. Шикін А. В. Фактори формування кон'юнктури світового ринку золота автореф. дис ... канд. екон. наук: 08.00.02 / А. В. Шикін. — Київ : Б.в., 2010. — 18 с
9. World Gold Council. Gold Demand Trends. Full year 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.gold.org/download/file/3097/GDT_Q4_2010.pdf
10. World Gold Council. Gold Demand Trends. Full year 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.gold.org/download/file/3097/GDT_Q4_2011.pdf
11. World Gold Council. Gold Demand Trends. Full year 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.gold.org/download/file/3577/GDT_Q4_2012.pdf
12. World Gold Council. Gold Demand Trends. Full year 2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.gold.org/download/file/3097/GDT_Q4_2013.pdf
13. World Gold Council. Gold Demand Trends. Third quarter 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.gold.org/download/file/3577/GDT_Q3_2014.pdf